

Jordebog 1231. (En undtagelse er det jyske *Hwet* i KVJ, først i 1350 *Hwetboheret*. Forf.s henvisning til en provst »de Hane« i 1253 er uden relevans til herreds-institutionen, da pavebrevets to andre nævnte provster betegnes »de Wenlesuel« og »de Thuid«. KVJ har *Hanøheret*). Mere betænkelig er anvendelsen af ordet »primær«, naar der argumenteres for, at herredsnavnet saa at sige afspejler herredets faktiske struktur. Fremstillingen forekommer her uklar og flimrende med umærkeligt glidende overgange fra det formelle til det reale; men en dansk historiker maa i hvert fald tage afstand, naar forf. konkluderer, at herredsinddelingen fortrinsvis udgør et system af »artificielt skapade distrikt«, eller at den »inte huvudsakligen återspeglar en självvuxen bygdegruppering utan är resultatet av en uppifrån på administrativ väg genomförd indelning« (s. 168). En saadan opfattelse, der synes at bero paa en uheldig generalisation eller tilbageslutning fra den – trods forf. – meget sene herredsdannelse i Östergötland, maa betragtes som historisk urealistisk. For de ældre herredsomraader synes præmisserne snarere at føre frem til en modificeret bygde-teori; polemikken mod Johs. Steenstrup og Sv. Tunberg virker til tider unødigt skarp og mod deres efterfølgere delvis misvisende. Forf. har sikkert ret i, at herredet ikke er en simpel videreførelse af gamle bygder, men næppe i at benægte disse som det normale udgangspunkt for herredsdannelsen. Vil man trænge ind i herredsdannelsens problematik, maa man imidlertid starte ikke i de sekundære herredsomraader, men i de primære, dvs. i det gammeldanske omraade. Her er det klart, at herrederne paa Øerne i stor udstrækning svarer til gamle bygdekærner; for Fyn gælder det endda alle 13 herreder uden hensyn til navnetype. Hvad Jylland angaar kompliceres sammenhængen af de store sysselbygder, men baade her og i Skaane kan meget forklares ved naturlig spaltning af større bygder, især naar man opererer med bebyggelsescentre og ikke med herredsgrænser, der længe holdt sig flydende. Forf. berører heller ikke aarsagen til herredsdannelsen, men taler alene om et ubestemt administrativt diktat. Fra hvem? Kongen? I det danske omraade tyder intet paa central dirigering; herredsinddeling synes indført til forskellig tid i de enkelte »lande«, i Sjælland før 1085, i Skaane efter, og nydannelser og spaltninger forekommer baade før og efter Kong Valdemars Jordebog. Derimod maa der være stillet krav, der har gjort lokale omdannelser naturlige; det har næppe været en bedre tingordning, som forf. antyder, men snarere en af de nye funktioner, der knyttedes til herredet, ydelsen og fordelingen af de præstationer, der knyttedes til ledingsvæsenet og eventuelt til det kongelige nathold, dvs. pligten til at underholde kongen og hans følge under rejse rundt i landet.

De her fremførte afvigende synspunkter skal imidlertid ikke overskygge bogens store fortjenester m.h.t. forhold, der er snævert knyttet til de navnehistoriske analyser.

AKSEL E. CHRISTENSEN

SIDNEY L. COHEN: *Viking Fortresses of the Trelleborg Type*. København, Rosenkilde og Bagger, 1965. 104 s. 22 plancher. 31,50 kr.

Internationalt har den danske Trelleborg-forskning ikke hidtil været placeret efter fortjeneste. Det er hovedfortjenesten ved ovennævnte bog, at den noget

kort, men relativt kyndigt forelægger dette materiale, monumenterne selv som teorierne omkring dem, for den angelsaksiske verden. I denne del fremfører den amerikanske forf. dygtigt svaghederne ved hver enkelt opfattelse, og han kan i og for sig have ret i, at der ikke er ført bevis for, at Trelleborgene har del i Svend Tveskægs erobring af England. Men tifold løsere er argumentationen for hans egen teori, nemlig at disse geometriske anlæg ikke primært har militær karakter, men er konstrueret som helligdomme for Thordyrkelse. I den imponerende urskov af tvivlsomme arkæologiske sammenstillinger, upaalidelig skriftlig tradition og dristige religionshistoriske analogier, fra forskellig tid og rum (s. 63 ff.), er de 14 fundne kamme, der kan antages at have været brugt i kulten af den skæggede gud, det eneste med relation til Trelleborg. Forf.s indsigt i vikingetidens historie og kultur er dertil yderst overfladisk, saa det er at haabe, at den nye teori ikke vinder proselytter.

AKSEL E. CHRISTENSEN

J. KR. TORNØE: *Early American History. Norsemen before Columbus.* Oslo, Universitetsforlaget, 1964. 127 s. Ill. og kort. 16 no. kr. — HELGE INGSTAD: *Vejen til Vinland. Fundet af Vikingernes Bopladser i Nordamerika. På dansk ved CHRISTIAN DAHLERUP KOCH.* København, Fremad, 1966. 220 s. Ill. 49,50 kr.

Disse to udgivelser behandles under ét, eftersom de stort set behandler samme emne: Problemet om, hvor sagaernes Vinland skal placeres. J. Kr. Tornøes bog er et forsøg på gennem en minutios analyse af sagaberetningernes topografiske angivelser, selv de mindste antydninger af stedsbeskrivelse, at identificere lokaliteter og rejseruter fra vinlandsfærderne. Han når frem til, at Vinland må være landet bag Falmouth, Mass. Da hans teorier beror på en efter sagkyndiges mening uholdbar overpotensering af den gennemsnitsfart, som norrøne skibe i 1000-tallet kunne skyde, falder hele hans billede og topografi sammen. En gennemsnitsfart af 10–11 knob kunne måske en »krigssnekke« holde, men ikke et bredere og tungere, søgående »handelsskib«; og det var vel nok et sådant, vinlandsfarerne brugte. Tornøe har en klippefast tro på, at revl og krat i sagaberetningerne er den skære sandhed. Dette svækker hans argumentation og foranlediger ham til at overse eller a priori forkaste andre fortolkningsmuligheder end den mest nærliggende.

Helge Ingstads bog er ment som en populær rejseberetning om hans tre ekspeditioner for at fastslå rejseruterne og lokalisere Vinland, 1960–64. I 1910 udkastede svenskeren Sven Söderberg ideen om, at Vinland skulle betyde græsrigt land, og at sagaernes tale om vildtvoksende vin skulle være senere opfundne begrundelser for navnet. Dette tilbageviser Tornøe med bestemthed, men Ingstad tager tanken op, ligesom museumsinspektør Jørgen Meldgård her i Danmark gjorde det (*Naturens Verden* 1961, s. 353 ff.). Ved L'Anse of Meadows på Newfoundland's nordspids skulle Vinland nok søges. Her foretog Helge Ingstads kone udgravninger, mens han rejste for at fastslå ruternes lokaliteter. Den videnskabelige redegørelse for fru Ingstads og andre arkæologers udgravninger bebudes, men der gøres i den foreliggende rejseberetning rede for,